

Rishikim Literature dhe përmbledhje politike

MBI ADRESIMIN E NEVOJAVE TË AAFP-ve NË ARSIMIN E MESËM TË
LARTË DHE QENDRAT E TRAJNIMIT PROFESIONAL

*QENDRO NË SHKOLLË,
TRAJNIM OSE PUNË*

Observatori për të
Drejtat e Fëmijëve
dhe të Rinjve

Shqipëri, Maj 2023

Leggjenda

Lista e Shkurtimeve	3
1. Rreth AAFP (As në Arsim, Formim Profesional apo Punësim)	4
1.1 Prezantim i Shkurtër i Profilit të AAFP	4
1.2 Kuadri ligjor për Arsim	5
1.2.1 Kuadri Rregullator i Shtetit për Arsimin	5
1.2.2 Kuadri Rregullator i Vendit për Programet e AFP-ve dhe Nxitjes së Punësimit	5
1.3 Korniza Institucionale për Arsim dhe AFP	7
1.3.1 Korniza e Institucioneve të Vendit për Arsimin	7
1.3.2 Korniza e Institucioneve të Vendit për AAP-të	7
1.4 Treguesit për Identifikimin e AAFP-VE	8
1.5 Fakte për AAFP-TË	9
1.6 Hapat për Identifikimin e Hershëm të AAFP-VE	12
1.7 Garancia Rinore	13
1.7.1 Garancia Rinore Evropiane	13
1.7.2 Garancia Rinore Shqiptare	14
1.8 Marreveshje Mirëkuptimi për aafp-të	16
2. Rekomandime për AAFP-të në Shqipëri	17
2.1 Një Mënyrë për të Parë Përpara, - Hapat e Ardhshëm të Mundshëm për Shqipërinë, Bazuar në Eksperiencën e Maltës	17
2.2 Praktika më e Mirë për të Arritur tek AAFP-TË	18
3. Referencat	19
4. Anekset	20
Annex 1: Të dhëna dhe grafike	20
Annex 2: Lidhjet e bazës së të dhënave – mbyllja e boshllëqeve të sistemeve për identifikimin e AAFP-ve	27

Lista e Shkurtimeve

- **AKPA** -> **Agjencia Kombëtarë e Punësimit dhe Aftësive**
- **KRK** -> **Kuadri Rregullator i Kualifikimeve**
- **VKM** -> **Vendim i Këshillit të Ministrave**
- **LHAT** -> **Largimi i Hershëm nga Arsimit dhe Trajnimi**
- **BE** -> **Bashkimi Evropian**
- **KEK** -> **Kuadri Evropian i Kualifikimeve**
- **ID** -> **Dokument Identifikimi**
- **INSTAT** -> **Instituti i Statistikave**
- **EMIS** -> **Sistemi Informativ i Menaxhimit të Arsimit**
- **MAS** -> **Ministria e Arsimit dhe Sportit**
- **MFE** -> **Ministria e Financave dhe Ekonomisë**
- **MM** -> **Memorandum Mirëkuptimi**
- **AKPA** -> **Agjencia Kombëtare për Punësim dhe Aftësi**
- **AKAFPK** -> **Agjencia Kombëtare e Arsimit, Formimit Profesional dhe Kualifikimeve**
- **AAFP** -> **As në Arsim, Formim Profesional apo Punësim**
- **OJQ** -> **Organizatë Jo-Qeveritare**
- **Observatori** -> **Observatori për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve dhe të Rinjve**
- **OOSC** -> **Fëmijët Jashtë Shkolle**
- **QZHQ** -> **Qëllimet e Zhvillimit të Qëndrueshëm**
- **ISHPSHS** -> **Inspektoriati i Punës i Shtetit dhe Shërbimet Sociale**
- **AFP** -> **Arsimi Profesional dhe Punësimi**
- **QAF** -> **Qendrat e Arsimit Profesional**

1. Rreth AAFP (As në Arsim, Formim Profesional apo Punësim)

1.1 PREZANTIM I SHKURTËR I PROFILIT TË AAFP

AAFP (As në Arsim, Formim Profesional apo Punësim) është një term që përdoret për të përshkruar të rinjtë që nuk janë të përfshirë as në arsim, formim profesional apo punësim. **Është thelbësor identifikimi i të rinjve dhe mbërritja tek ta.** Kjo mund të realizohet nëpërmjet studimeve, mbërritjes në komunitet, ose duke punuar me shkollat lokale dhe kolegjet.

Është një ndër indikatorët nën:

Koncepti AAFP ka si qëllim të reflektojë aksesin problematik të të rinjve vulnerabël në tregun e punës.

Individët AAFP mund të kenë **nevoja dhe sfida të ndryshme**. Është e rëndësishme të ofrohet mbështetje e personalizuar që i plotëson nevojat e tyre individuale. Kjo mund të përfshijë udhëzimin për karrierën, mentorimin, këshillimin ose ndihmën financiare. Krijimi i rrugëve për arsimin dhe punësimin është thelbësore për të ndihmuar individët e AAFP të përfitojnë aftësitë dhe kualifikimet që nevojiten për të hyrë në fuqinë punëtore. Kjo mund të përfshijë programe trajnimi profesional, programe, praktika ose kurse online.

Përfshirja e punonjësve është thelbësore për krijimin e mundësive për punë për individët AAFP. Ndërtimi i partneriteteve me bizneset dhe organizatat lokale mund të ndihmojë në krijimin e vendeve të punës dhe mundësive për të mësuar nëpërmjet punës. **Mbështetja e individëve AAFP nuk përfundon pasi sigurojnë një punë ose të futen në arsim apo trajnim.**

Mbështetja e vazhdueshme është thelbësore për t'i ndihmuar ata të mbajnë vendin e punës apo të arsimohen dhe të kalojnë çdo sfidë që mund të dale para. **Individët AAFP shpesh përballen me barriera të shumta për punësimin dhe arsimin.**

Bashkëpunimi me organizata të tjera, agjenci qeveritare dhe grupe komuniteti mund të ndihmojë në krijimin e një qasje më gjithëpërfshirëse në mbështetje të individëve AAFP. Festimi i suksesit të individëve AAFP mund të ndihmojë në ndërtimin e besimit dhe motivimit. Njihni arritjet e tyre dhe ndajini historitë e tyre për të frymëzuar individë të tjerë AAFP duke demonstruar se suksesi është i mundur.

1.2 KUADRI LIGJOR PËR ARSIM

1.2.1 Kuadri Rregullator i Shtetit për Arsimin

Legjislacioni shqiptar në fushën e arsimit ka avancuar ndjeshëm në dekadën e fundit. Kjo arritje njihet edhe nga raporti i fundit i Bashkimit Evropian (BE), i vitit 2020, i cili vlerëson se, **nga këndvështrimi i legjislacionit arsimor, Shqipëria është e përgatitur mesatarisht në këtë fushë në tërësi për anëtarësimin në BE.**

Ky legjislacion përbëhet nga **katër ligje kuadër:**

1. **Ligji Nr. 69/2012** "Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë", i ndryshuar
2. **Ligji Nr. 80/2015** "Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Shqipërisë"
3. **Ligji Nr. 15/2017** "Për arsimin dhe formimin profesional në Republikën e Shqipërisë"
4. **Ligji Nr. 10 247**, datë 4.3.2010, "Për Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve", i ndryshuar

Si dhe disa ligje të tjera që kanë të bëjnë me administrimin e sistemit arsimor:

1. **Ligji Nr. 10 171**, dated 22.10.2009, "Për profesionet e rregulluara në Republikën e Shqipërisë"
2. **Ligji Nr. 115/2014** "Për ndarjen administrativo-territoriale të njërive të qeverisjes vendore në Republikën e Shqipërisë"

1.2.2 Kuadri Rregullator i Vendit për Programet e AFP-ve dhe Nxitjes së Punësimit

Qeveria e Shqipërisë e ka njohur nevojën për të trajtuar çështjen e punësimit. Arsimi dhe Formimi Profesional (AFP) gjeneron fuqinë punëtore të së nesërme dhe, në këtë mënyrë, luan një rol kyç në rritjen ekonomike, gjenerimin e punësimit dhe stabilitetin social.

Sistemi i AFP-së rregullohet kryesisht nga ligji kuadër:

Ligji 15/2017 “Për arsimin dhe formimin profesional në Republikën e Shqipërisë”

Megjithëse disa akte nënligjore janë ende për t'u miratuar, veçanërisht ato që kanë të bëjnë me njohjen e të mësuarit paraprak.

Gjithashtu, Kuvendi i Shqipërisë miratoi Ligjin për **Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve (KSHK)**, të cilin e ndryshoi në vitin 2018. Ligji përcakton objektivat, funksionet dhe fushat e KSHK-së, organin drejtues, nivLHAT dhe llojet e kualifikimeve, si dhe përafrimin e tij me Korniza Evropiane e Kualifikimeve (KEK). Përveç shteteve anëtare të BE-së, Shqipëria është një nga 11 vendet e tjera që punojnë drejt zbatimit të KEK-ut.

Në Shqipëri, të rinjtë që hyjnë për herë të parë në tregun e punës dhe të rinjtë e sapodiplomuar u identifikuan si grupe prioritare në vitin 2018 nga disa institucione publike dhe shumica e Programeve të Nxitjes së Punësimit synonin të aktivizonin këto kategori. Për më tepër, **Programet e Nxitjes së Punësimit** janë zbatuar në përputhje me **ligjin kuadër**:

Ligji Nr. 15/2019 “Për Nxitjen e Punësimit”

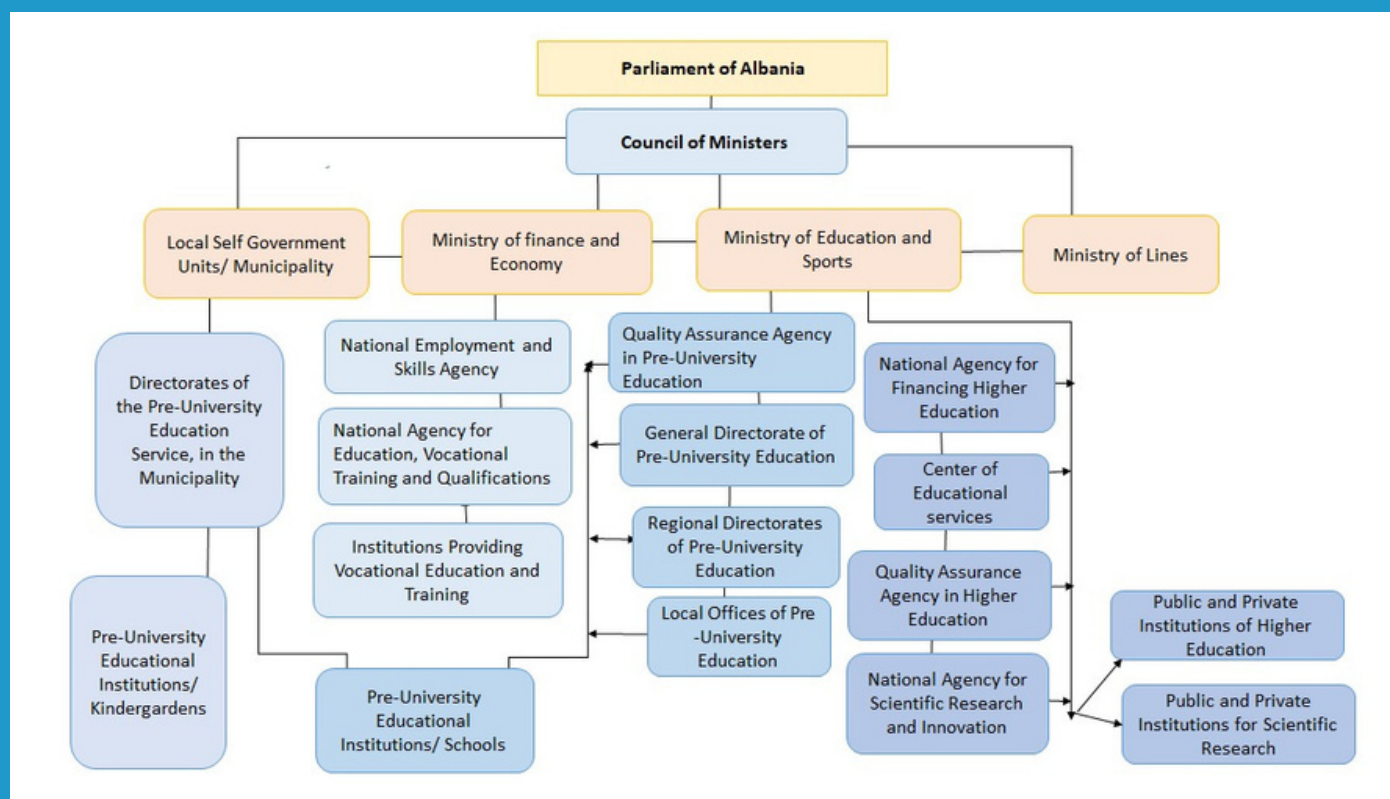
Dhe Vendimet e mëposhtme të Këshillit të Ministrave (VKM):

1. **VKM nr. 873**, datë 27.12.2006 “Për masën e financimit, kriteret dhe procedurat e zbatimit të programeve të praktikës profesionale për të papunët që kanë përfunduar arsimin e lartë, brenda ose jashtë vendit”
2. **VKM nr. 47**, datë 16.01.2008 “Programi për nxitjen e punësimit nëpërmjet trajnimeve në punë”
3. **VKM nr. 48**, datë 16.01.2008 “Programi i nxitjes së punësimit të punëkërkuesve në vështirësi” (ndryshimi i fundit sipas VKM nr. 175, datë 28.03.2018)
4. **VKM nr. 27**, datë 11.01.2012 “Për programin e nxitjes së punësimit të grave dhe vajzave sipas grupeve të veçanta” (ndryshimi i fundit: VKM nr. 178, datë 28.03.2018)
5. **VKM nr. 199**, datë 11.01.2012 “Programi për nxitjen e punësimit të të rinjve punëkërkues 16-30 vjeç” (ndryshimet e fundit: VKM nr. 177, datë 28.03.2018)
6. **VKM nr. 248**, datë 30.04.2014 “Për programin e Nxitjes së Punësimit të Personave me Aftësi të Kufizuar”
7. **VKM nr.64**, datë 27.01.2016 “Programi i Inkorporimit të Rinisë për Fëmijët Jetim – Programi i Nismës Rinore”
8. **VKM nr. 162**, datë 21.03.2018 “Për Pagesën e Pjesëmarrjes së Kurseve të Formimit Profesional”

1.3 KORNIZA INSTITUCIONALE PËR ARSIM DHE AFP

1.3.1 Korniza e Institucioneve të Vendit për Arsimin

Grafiku i mëposhtëm pasqyron informacionin mbi Qeverisjen në Arsim në Republikën e Shqipërisë:

1.3.2 Korniza e Institucioneve të Vendit për AAP-të

AAP ofrohet si në institucionet publike ashtu edhe në ato private. Aktorët kryesorë në AAP janë:

1. Shteti

- Ministria e Financave dhe Ekonomisë (MFE)
- Ministria e Arsimit dhe Sportit (MAS)
- Agjencitë: Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive (AKPA) dhe Agjencia Kombëtare për AAP dhe Kualifikim (NAVETQ)
- Inspektorati Shtetëror i Punës dhe Shërbimeve Sociale (ISHPSHSH)
- Organet këshillimore: Këshilli Kombëtar i AFP-së, Komitetet Sektoriale të Aftësive.

2. Sektori privat (trajtime dhe trajtime të ardhshme, kompani)

3. Ofruesit e AFP-së (shkollat e AFP-së dhe Qendrat e Formimit Profesional, QAP)

4. Partnerët socialë (shoqatat e punëdhënësve dhe sindikatat).

1.4 TREGUESIT PËR IDENTIFIKIMIN E AAFP-VE

Për të monitoruar fëmijët në rrezik përjashtimi, më poshtë jepet një listë bazë e informacionit të kërkuar që duhet të regjistrohet nga shkollat për të gjithë fëmijët e regjistruar:

1. **Emri**
2. **ID unike** – idealisht një ID që mund të përdoret për t'u lidhur me bazat e tjera të të dhënave, dhe jo një ID që përdoret vetëm brenda Sistemit Informativ të Menaxhimit të Arsimit (EMIS/SMIP). Aktualisht është duke u implementuar një sistem elektronik i pasaportave i cili mund të përdoret për këtë.
3. **Data e lindjes**
4. **Cjnia**
5. **Adresa/telefoni**
6. **Nota** – me një mjet për të mbajtur gjurmët e përsëritjes, si p.sh. duke pasur një fushë 'notë' për çdo vit që fëmija është në shkollë, ose alternativisht një fushë 'numri i herëve të përsëritur' për çdo klasë.
7. **Ditët e mungesave javore** (mungesa e pjesshme ditore mund të rrumbullakoset në 0,5 ditë ose 1 ditë)
8. **Përvoja parashkollore:** asnjë, < 1 vit, 1-2 vjet, >3 vjet
9. **Të dhënat akademike** (rezultatet e testit/provimit) – ky artikull përbëhet nga nën-pika të shumta.
10. **Probleme të sjelljes**, nëse ka
11. **Aftësia e kufizuar ose nevoja të veçanta**, nëse ka: lloji i aftësisë së kufizuar ose nevoja e veçantë
12. **Situata familjare:** jetesa me të dy prinderit, jetesa me prind një prind, jetesa me të afërmit, jetesa në jetimore, të tjera

Për të monitoruar fëmijët jashtë shkollës, më poshtë jepet një listë bazë e informacionit të kërkuar që duhet të regjistrohet nga shkollat për secilin fëmijë jashtë shkollës. Këto duhet të shtohen në listën e mësipërme. Për fëmijët që janë jashtë shkollës, por nuk janë regjistruar kurrë, duhet të plotësohen vetëm pikat 1-5 dhe pikat 13-14.

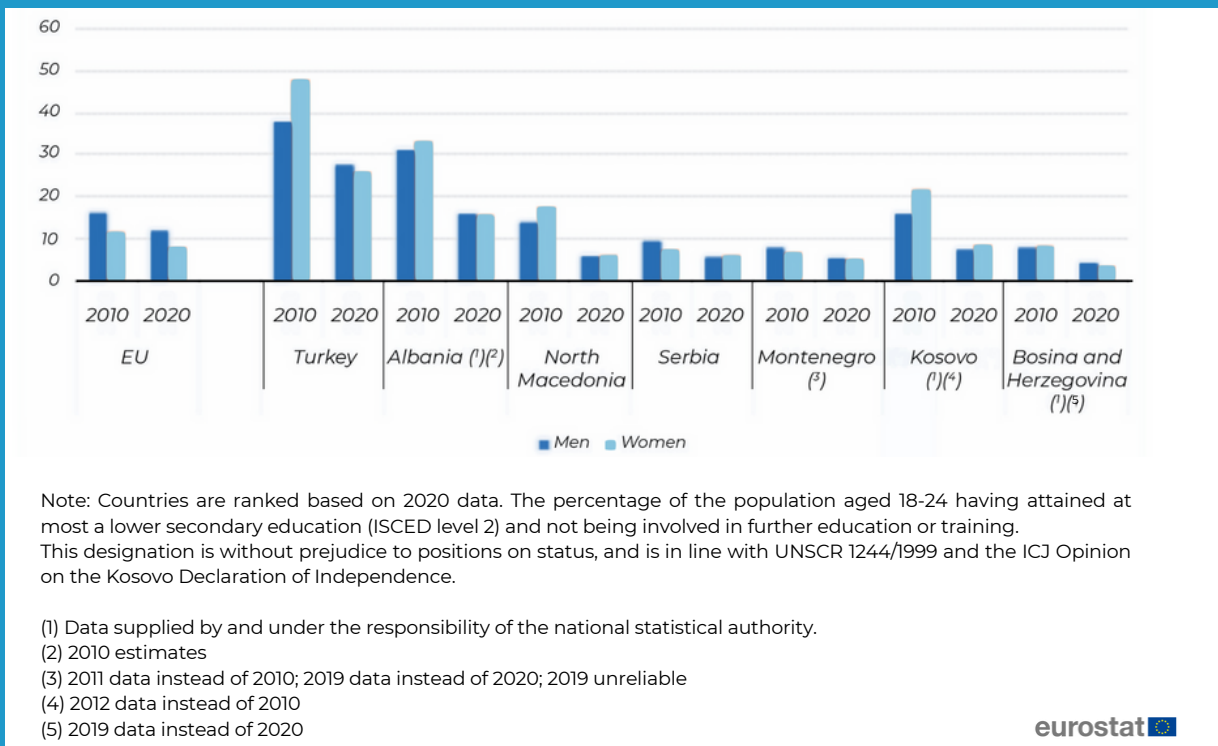
1. **Klasa kur e braktiset shkolla** (nëse jeni regjistruar ndonjëherë)
2. **Arsyeja kryesore për të mos shkuar në shkollë** (informacioni i marrë nga vizita në familje):
 - Nuk ka mundësi të dërgojë fëmijën në shkollë
 - Transporti është problem
 - Fëmija ka paaftësi fizike
 - Fëmija ka paaftësi në të mësuar
 - Fëmija ka një problem shëndetësor
 - Fëmija ka një problem shëndetësor
 - Të tjera

1.5 FAKTE PËR AAFP-TË

- Në vitin 2020, Shqipëria kishte përqindjen më të ulët të personave të moshës 20-24 vjeç që kishin të paktën arsim të mesëm të lartë (55,7%).
- Në vitin 2020, përqindja e të larguarve të hershëm nga arsimi dhe trajnimi midis personave të moshës 18-24 vjeç është relativisht e lartë në Shqipëri me 15,7% të rinj dhe 15,5% të reja, duke e renditur Shqipërinë vendin e dytë pas Turqisë që zë vendin e parë.

Ndërmjet viteve 2010 dhe 2020, Shqipëria shënoi ndryshimet më të larta, përqindja e largimit të hershëm u ul me 15,3% për të rinjtë dhe me 17,5% për të rejtat, duke e ndryshuar hendekun gjinor nga +2,0% në 2010 në -0,2% në vitin 2020.

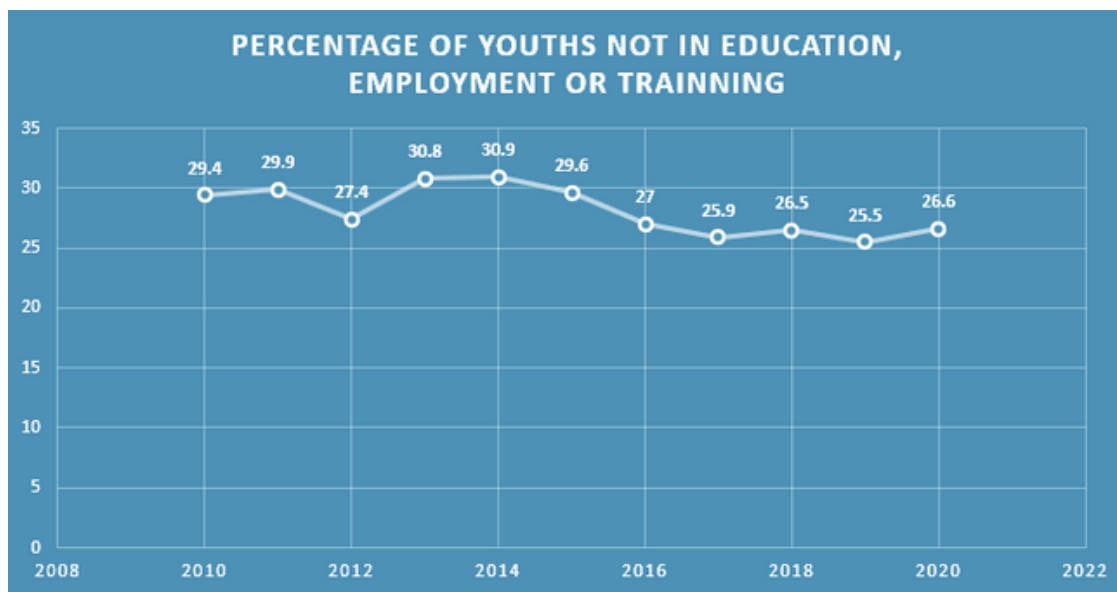
Figura 1: Të larguarit e hershëm nga arsimi dhe trajnimi ndërmjet personave të moshës 18-24 vjeç sipas gjinisë, 2010 dhe 2020 (% e 18-24 vjeç meshkuj/femra)

Burim i informacionit: Eurostat (edat_ifse_14) dhe mbledhja e të dhenave Eurostat

Bazuar në Sondazhin e Fuqisë Punëtore të INSTAT, të dhënat për këtë tregues janë pasqyruar në grafikun e mëposhtëm:

Figura 2: Përqindja e të rinjve AAFP ndër vite

Burimi i informacionit: INSTAT, Sondazhi i Fuqisë Punëtore

Ndërkohë, të dhënat më të fundit për përqindjen e adoleshentëve të moshës 15-19 vjeç që nuk janë në arsim, punësim ose trajnim AAFP (dhjetor 2022), i tregojnë shifrat e mëposhtme:

Shteti	% e AAFP Meshkuj	% e AAFP Femra
Shqipëria	21	17
Bota	13	22

Disa nga pikat analitike të popullsisë së re AAFP sipas grupmoshës dhe gjinisë [1] janë renditur si më poshtë:

- Numri i të rinjve AAFP është më i lartë në grupmoshën 15-24 vjeç, duke përfaqësuar 61.2% të totalit. Në grupmoshën 15-24 vjeç shpërndarja sipas gjinisë është praktikisht identike, ku gratë/vajzat përfaqësojnë 49% të totalit të këtij grupi.
- Gratë janë dukshëm më të përfaqësuara në grupin 25-29 vjeç kundrejt burrave/djemve, (60% e AAFP-ve të rinj janë gra/vajza). Kjo tregon se vështirësia e kalimit në tregun e punës rritet ndjeshëm për femrat më të rritura brenda këtij grupi.
- Ndërkohë, grupmosha 20-24 vjeç përbën përqindjen më të madhe të të rinjve AAFP (41.6% e totalit, që përfshin 76.712 të rinj AAFP).

Disa nga pikat analitike të popullsisë së re AAFP sipas nivelit arsimor [2] renditen si më poshtë:

- Në terma absolutë, pjesa dërrmuese e tyre nuk kanë më shumë se një nivel arsimor mesatar (76% me arsim të mesëm dhe të ulët).
- Të rinjtë AAFP me arsim të mesëm përbëjnë 31.4% të totalit të të rinjve në këtë grup, ndërsa të rinjtë AAFP me arsim të lartë përbëjnë 27.1%. Nga ana tjetër, të rinjtë me nivel të ulët arsimor përbëjnë 25% të këtij grupi.
- Të rinjtë më pak të kualifikuar janë më të prirur ndaj papunësisë afatgjatë.

Disa nga pikat analitike të popullsisë së re AAFP sipas nivelit të punësimit dhe vendndodhjes [3], renditen si më poshtë:

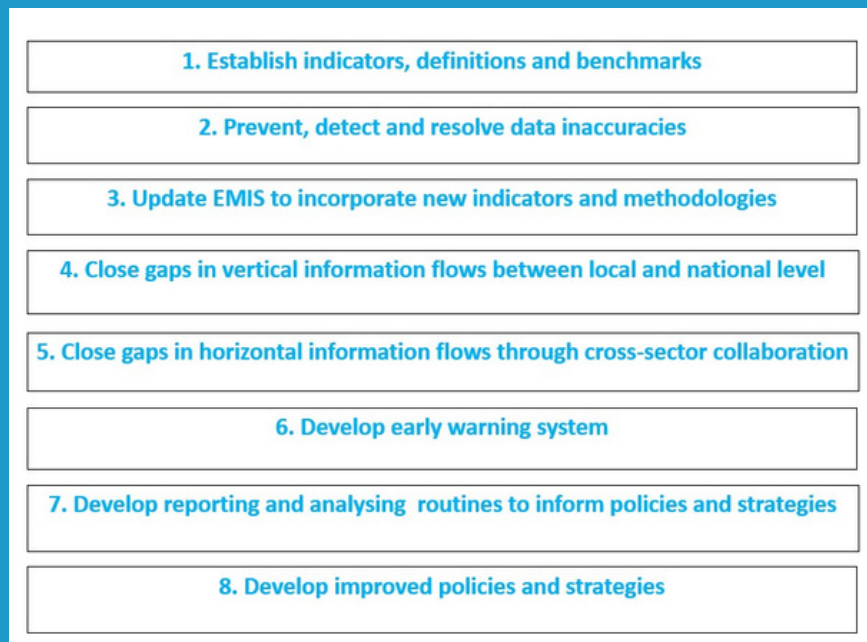
- Vetëm 28,7% e të rinjve AAFP ishin të regjistruar në shërbimin publik të punësimit.
- Shpërndarja e AAFP-ve sipas rajoneve ndryshon shumë, duke qenë përqendrimi më i lartë në Tiranë me 35,1%% dhe më i ulëti në Kukës duke përfshirë vetëm 1,2% të të rinjve AAFP në Shqipëri.

[1] "Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore - Hartimi dhe Profilizimi i të rinjve AAFP në Shqipëri (2022)"

[2] "Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore - Hartimi dhe Profilizimi i të rinjve AAFP në Shqipëri (2022)"

[3] "Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore - Hartimi dhe Profilizimi i të rinjve AAFP në Shqipëri (2022)"

1.6 HAPAT PËR IDENTIFIKIMIN E HERSHËM TË AAFP-VE

- 1. Vendosni tregues, përkufizime dhe standarde:** vendosni tregues, përkufizime dhe standarde të qarta për të tre grupet e Fëmijëve jashtë shkollës (OOSC) dhe fëmijët në rrezik të braktisjes.
- 2. Parandaloni, zbuloni dhe zgjidhni pasaktësitë e të dhënave:** përdorni procedurat e menaxhimit të cilësisë së të dhënave për të parandaluar, zbuluar dhe zgjidhur pasaktësitë e të dhënave dhe për të nxitur raportimin e saktë.
- 3. Përditësoni EMIS për të inkorporuar indikatorë dhe metodologji të reja:** inkorporoni tregues dhe procese të rishikuara të mbledhjes së të dhënave në EMIS dhe krijoni menaxhimin e informacionit në nivel shkolle.
- 4. Mbyllni boshllëqet në rrjedhjen vertiale të informacionit nga niveli lokal në atë kombëtar dhe ansajelltas:** mundësoni lidhjen dhe monitorimin e të dhënave në nivel fëmije në nivel rajonal dhe kombëtar dhe siguron kthimin e informacionit në nivel lokal.
- 5. Mbyllni boshllëqet në rrjedhat horizontale të informacionit përmes bashkëpunimit ndërsektorial për të identifikuar OOSC gjysmë të padukshme, OOSC të padukshme dhe fëmijët në rrezik të braktisjes:** krijoni Marreveshjen e Mirëkuptimit për të mundësuar ndarjen e të dhënave ndërsektoriale; lidhni informacionin e nivelit të fëmijës nga burime të shumta nëpërmjet një ID të përbashkët unike.
- 6. Zhvilloni një sistem paralajmërimi të hershëm për identifikimin e fëmijëve në rrezik të braktisjes:** monitoroni rrezikun e braktisjes në nivele të ndryshme; përdorni të dhënat e rrezikut të braktisjes për të zhvilluar strategji të individualizuara mbështetëse.
- 7. Zhvilloni rutina të automatizuara të raportimit dhe analizoni raportet për të informuar politikat dhe strategjitë e bazuara në dëshmi:** institucionalizoni raportimin dhe analizën e rregullt të të dhënave; automatizimi i raportimit i përshtatet nevojës së organizatës, rolit të personit dhe nivelit të administrimit.
- 8. Zhvilloni dhe zbatoni strategji dhe politika të bazuara në dëshmi për të reduktuar PAGE përjashtimin nga arsimit**

1.7 GARANCIA RINORE

1.7.1 Garancia Rinore Evropiane

Garancia Rinore Evropiane është një iniciativë politike e Bashkimit Evropian për të ndihmuar të rinjtë të kenë qasje më të lehtë në punësim, arsim, trajnim ose praktika. Është një politikë që synon të sigurojë që të gjithë të rinjtë nën moshën 25 vjeç të jenë në gjendje të fitojnë aftësitë e nevojshme për të hyrë në tregun e punës ose për të përfunduar arsimin ose trajnimin e mëtejshëm. Një nga praktikatat më të mira për zbatimin e Garancisë Rinore Evropiane është të sigurohet që të gjithë të rinjtë të kenë akses në këshillim cilësor në karrierë dhe mentorim.

Praktikat më të mira të garancisë për të rinjtë përfshijnë krijimin e një mjedisi të sigurt dhe mbështetës për të rinjtë. Kjo mund të përfshijë ofrimin e aksesit në këshillim, mentorim dhe trajnim për punë. Ai gjithashtu përfshin ofrimin e aksesit në arsim dhe mundësi punësimi, duke ndihmuar të rinjtë të zhvillojnë aftësitë e tyre dhe të nxisin ndjenjën e përkatësisë në komunitetet e tyre.

Ai gjithashtu përfshin krijimin e marrëdhënieve pozitive midis të rinjve dhe të rriturve, si dhe ofrimin e mbështetjes për të rinjtë për të zhvilluar vetëvlerësimin, identitetin dhe pavarësinë e tyre.

Rinia garanton praktikatat më të mira brenda vendeve të Ballkanit:

1. Krijimi i mekanizmave koordinues për bashkëpunim më të mirë ndërmjet palëve të interesuara, si këshillat rinorë, rrjetet rinore dhe organizatat rinore.
1. Krijimi i mekanizmave koordinues për bashkëpunim më të mirë ndërmjet palëve të interesuara, si këshillat rinorë, rrjetet rinore dhe organizatat rinore.
2. Rritja e aksesit në arsim cilësor dhe mundësi trajnimi për të rinjtë, duke përfshirë stazhet e punës dhe praktikatat.
3. Forcimi i politikave të tregut të punës miqësor ndaj të rinjve dhe shërbimeve të punësimit për të siguruar përfshirjen e të rinjve në tregun e punës.
4. Rritja e aksesit në mekanizmat e financimit dhe mbështetja për sipërmarrësit e rinj.
5. Përmirësimi i aksesit në shërbime shëndetësore dhe sociale cilësore, të përbalueshme për të rinjtë.
6. Forcimi i kapaciteteve të organizatave rinore, rrjeteve rinore dhe këshillave rinore përmes trajnimeve dhe ngritjes së kapaciteteve.
7. Zhvillimi i mekanizmave efektivë të pjesëmarrjes dhe konsultimit të të rinjve.
8. Mbështetja e përfshirjes së të rinjve në të gjitha nivelet e vendimmarrjes.
9. Inkurajimi i nismave ndërkufitare, si programet e shkëmbimit dhe nismat e përbashkëta ndërmjet palëve të interesuara në vende të ndryshme.
10. Promovimi i fushatave të ndërgjegjësimit të publikut mbi rëndësinë e angazhimit dhe pjesëmarrjes së të rinjve.

1.7.2 Garancia Rinore Shqiptare

Plani i Zbatimit të Fazës Pilot është përpiluar nga Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive (AKPA), dhe hapat e parashikuar janë si më poshtë:

1. Regjistrimi i të rinjve (AAFP)

Qëllimi i kësaj faze është krijimi i një sistemi afatgjatë dhe të besueshëm për të karakterizuar grupin e synuar. Në këtë kuadër, propozohet zhvillimi i një moduli statistikor autonom, i cili do të mundësojë mbledhjen e informacionit në lidhje me aktivitetin në terren dhe informacion më të detajuar mbi kushtet ekonomike dhe sociale dhe rrugën arsimore të të rinjve (AAFP).

2. Shtrirja tek të rinjtë (AAFP)

Plani i Garancisë Rinore propozon veprimet që synojnë ndërhyrjen e hershme për të rinjtë në rrezik për t'u bërë AAFP janë identifikuar në mënyrë të koordinuar. Kjo qasje duhet të ndiqet në bashkëpunim me institucionet në nivel vendor, duke e lejuar atë të arrijë tek të rinjtë në rrezik për të qenë AAFP në të gjithë territorin.

Duke qenë se është e lidhur ngushtë me prodhimin dhe analizën e të dhënave, kjo fazë përfshin edhe zhvillimin e një sistemi të analizës së nevojave kualifikuese, i cili do të mundësojë orientimin e zbatimit të Garancisë Rinore. Kontributi i këtij sistemi do të jetë veçanërisht i rëndësishëm për mbështetjen e orientimit profesional dhe karrierës dhe akordimin e portofolit të masave sipas rastit.

3. Faza përgatitore

Faza përgatitore do të identifikojë rolin e institucionit përgjegjës për punësimin, arsimin dhe formimin profesional në Shqipëri në zbatimin e Garancisë Rinore dhe shërbimet e ndërmjetme që duhet të marrin të rinjtë për të qenë pjesëmarrës në fazën e ofertës. Aktualisht, është identifikuar roli kryesor i AKPA-s në këtë proces dhe kufizimet për të zgjeruar ndjeshëm përgjegjësitë e saj aktuale. Në këtë kuadër fokusi do të jetë tek:

- Nevoja për një sistem informacioni të aftë për të gjurmuar shtigje të reja përpara,
- Përgatitja dhe ofrimi i informacionit më specifik (këshillat dhe udhëzimet janë shërbime që duhet të ofrohen në fazën përgatitore),
- Zhvillimi i një platforme që synon dhe do të jetë e aksesueshme për të rinjtë, duke u ofruar atyre informacionin bazë dhe duke lejuar vetëregjistrimin,

- Për të shmangur sistemet e tepruara, portali “Për të rinjtë” do të lidhet me sistemin e informacionit të shërbimit publik të punësimit,
- Ofrimi i ndihmës për kërkimin e punës,
- Ofrimi i programeve specifike të trajnimit në disa fusha të rëndësishme si: kërkimi i punës, aftësitë e buta dhe aftësitë digjitale, etj.

4. Oferta

Ofertat që do të ofrohen ndërmjet Garancisë Rinore në Shqipëri i referohen katër degëve të përcaktuara në kuadër të Garancisë Rinore në të gjithë BE-në:

1. Punësimi
2. Arsimi
3. Praktika nëpërmjet punës (Stazhi i punës)
4. Praktikant

Masat e punësimit dhe praktikës së punës mund të bazohen fillimisht në masat e Programit të Nxitjes së Punësimit (përfshirë programin e vetëpunësimit të rregulluar me VKM). Për arritjen e synimit për rritjen e performancës së këtyre programeve janë parashikuar këto ndërhyrje:

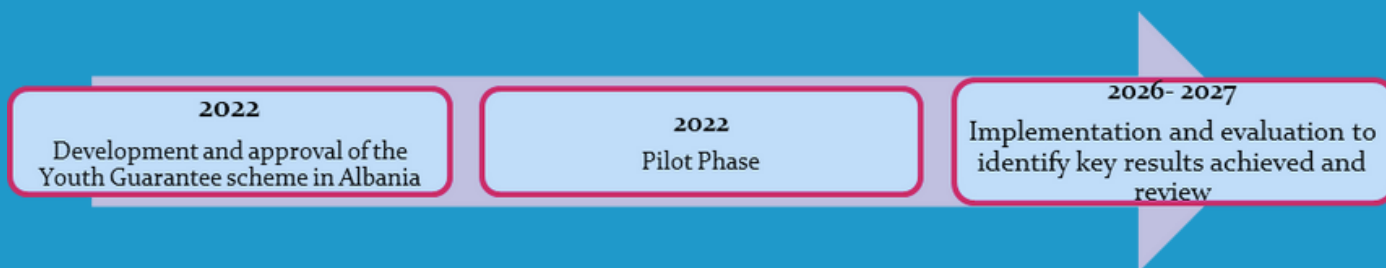
- Rritja graduale e shpenzimeve buxhetore në politikat e tregut të punës,
- Rritja e kapaciteteve të AKPA në nivel qendror dhe vendor,
- Zhvillimi i sistemeve parashikuese për të akomoduar në formën më të mirë të politikave në përputhje me nevojat e tregut të punës,
- Heqja e rregullit që detyron punëkërkesit e papunë të regjistrohen 3 muaj përpara për të marrë pjesë në një program stimulues.
- Të vlerësohet nevoja për rishikim shtesë të legjislacionit të programeve të punësimit duke marrë parasysh përvojën ekzistuese të zbatimit të programeve të nxitjes së punësimit dhe shërbimeve të punësimit

Niveli i dytë i ndërhyrjes ka të bëjë me përmirësimin e shërbimeve të AFP-së dhe formimit profesional për të zgjeruar kapacitetet e tyre dhe për të forcuar efektivitetin e tyre për t'iu përgjigjur nevojave të të rinjve. Zhvillimet kryesore të parashikuara duhet të jenë:

- Zgjerimi i ofertës së AFP-së në sektorin publik dhe privat,
- Autonomia në përfundimin e arsimit të mesëm të lartë brenda një AAP nga arsimi i përgjithshëm dhe heqja e provimeve të diplomimit si kusht për përfundimin e kualifikimit të nivelit 4 për ata studentë të AFP-së që nuk duan të vazhdojnë arsimin e lartë.

- Të lejojë studentët e AFP-së të regjistrohen në sistem pas moshës 21 vjeç,
- Krijimi i kurseve të formimit profesional me kohëzgjatje të shkurtër dhe të mesme që adresojnë punën, nevojat e tregut dhe ofrojnë mundësinë e akreditimit për plotësimin e kualifikimeve të AFP-së,
- Zgjerimi i kurseve të AFP-së që kanë të bëjnë me kualifikimin e nivelit 5 të Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve,
- Të forcohet mësimi i bazuar në punë si burim i ofertës cilësore të AFP-së,
- Këshillat për karrierën si dhe ofrimi i informacionit dhe komunikimit janë pjesë kyçe për të zhvilluar ofrimin e AFP-së dhe rolin e saj në përgjigjen ndaj nevojave të të rinjve (AAFP).

Shtrirja e zbatimit të Planit të Zbatimit të Garancisë Rinore – Shqipëri

1.8 MARREVESHJE MIRËKUPTIMI PËR AAFP-TË

Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe të Rinjve (Observatori) përmes Marreveshjes së Mirëkuptimit ndërmjet ministrive, ka propozuar/projektuar për të bërë të mundur të:

Krijoni një sistem ekipesh rajonale që mund të punojnë së bashku për të identifikuar të rinjtë në rrezik të papunësisë, për të vlerësuar nevojat e tyre, për të zhvilluar zgjidhje të përshtatura për të përmbushur nevojat e tyre dhe për të monitoruar ecurinë e programit. Çdo ekip duhet të përfshijë përfaqësues nga pushteti vendor, punëdhënësit, organizatat joqeveritare dhe institucionet arsimore. Ky ekip duhet të jetë gjithashtu përgjegjës për krijimin dhe zbatimin e një plani veprimi që përshkruan hapat që do të ndërmerren për të siguruar zbatimin e suksesshëm të programit. Së fundi, do të ishte e rëndësishme të ngrihej një sistem i vlerësimit dhe monitorimit të rregullt të programit në mënyrë që të sigurohet që qëllimet e tij janë përmbushur dhe se po bëhen përmirësime.

2. Rekomandime për AAFP-të në Shqipëri

2.1 NJË MËNYRË PËR TË PARË PËRPARA, - HAPAT E ARDHSHEM TË MUNDSHËM PËR SHQIPËRINË, BAZUAR NË EKSPERIENCËN E MALTËS [4]

Largimi i hershëm nga arsimit dhe formimi profesional (LHAT) në Maltë miraton veprime strategjike drejt një qasjeje të gjithë shkollës bazuar në tre shtyllat:

1. Parandalimi
2. Ndërhyrja
3. Kompensimi

LHAT duhet të përbëjë një partneritet strategjik ndërmjet institucioneve arsimore, kujdestarëve, komuniteteve, politikëbërësve, punëdhënësve, sindikatave dhe shoqërisë civile, i cili shkon paralel me realitetet aktuale socio-ekonomike.

Hapat e mundshëm që duhen ndërmarrë:

1. MES në plotësimin e kuadrit ekzistues të të dhënave dhe zhvillimin e një sistemi monitorimi për identifikimin e studentëve në rrezik të LHAT në Shqipëri;
2. Mbledhja e të dhënave kombëtare, rajonale dhe vendore, duke siguruar njëkohësisht kryerjen e analizave dhe monitorimit me cilësi të lartë për të udhëhequr politikëbërjen dhe zbatimin e politikave në të ardhmen;
3. Kryen monitorim të vazhdueshëm të strategjive, politikave dhe programeve që dalin nga ky plan strategjik; të analizojë ndikimin dhe performancën e tyre dhe në bazë të dëshmive empirike të paraqesë rekomandime për përmirësimin e tyre;
4. Të jetë përgjegjës për monitorimin e ofrimit të arsimit për fëmijët dhe të rinjtë që janë të shkëputur ose në rrezik për t'u shkëputur nga shkolla;
5. Punoni me agjencitë dhe shkollat për të siguruar që mësuesit dhe stafi mbështetës të jenë të pajisur mirë për të luajtur rol qendror në hartimin dhe zbatimin e përgjigjeve strategjike ndaj disavantazhit arsimor;
6. Punoni me shkollat, institucionet arsimore dhe trajnuese, OJQ-të, prindërit, personat me aftësi të kufizuara, anëtarët e grupeve minoritare, komunitetet lokale, organizatat e shoqërisë civile, sindikatat dhe komunitetin e biznesit në mënyrë që të zhvillohen mekanizma të strukturuar për të trajtuar sfidën e AAFP;
7. Kërkoni të promovoni partneritetin midis prindërve, mësuesve dhe komunitetit në mënyrë që të përmirësoni mundësitë e të nxënësve dhe të promovoni angazhimin e studentëve në sistemin arsimor.

[4] Largimi i hershëm nga politika e arsimit dhe formimit profesional- periudha 2020-2023; një qasje holistike dhe gjithëpërfshirëse për të trajtuar largimin e hershëm nga arsimit dhe formimi profesional (ELET) në Maltë; Njësia e braktisjes së hershme të shkollës, Drejtoria për Kërkime, Mësim Gjatë Gjithë Jetës dhe Punësueshmëria, Ministria e Arsimit, Maltë.

2.2 PRAKTIKA MË E MIRË PËR TË ARRITUR TEK AAFP-TË

Praktika më e mire për të arritur tek të rinjtë që nuk janë as në shkollë, arsim apo formim profesional:

1. **Zhvilloni marrëdhënie me shkollat dhe organizatat lokale.** Kontaktoni organizatat që punojnë me të rinjtë dhe zhvillojnë marrëdhënie me ta. Kjo do t'ju ndihmojë të identifikoni organizatat e mundshme me të cilat mund të bashkëpunoni për t'u afruar me të rinjtë.
2. **Përdorni mediat sociale.** Mediat sociale janë një mënyrë efektive për të arritur shpejt një numër të madh të rinjsh. Përdorni platforma si Facebook, Instagram dhe Twitter për të ndarë informacione rreth programit tuaj.
3. **Organizoni evente në komunitet.** Organizimi i eventeve në komunitet është një mënyrë e shkëlqyer për të kontaktuar të rinjtë dhe për t'i angazhuar ata në programin tuaj.
4. **Ofroni mundësi online.** Përdorni mjete dhe platforma online për të ofruar materiale edukative, klasa dhe mundësi të tjera për të rinjtë që të mësojnë dhe të rriten.
5. **Ofroni mentorim.** Zhvillimi i një programi mentorimi mund të jetë një mënyrë efektive për të ndihmuar të rinjtë të zhvillojnë aftësi udhëheqëse dhe karriere.
6. **Zhvilloni një program vullnetar.** Ofroni mundësi vullnetare që u japin të rinjve përvojë praktike dhe i ndihmojnë ata të ndërtojnë aftësitë e tyre.

3. Referencat

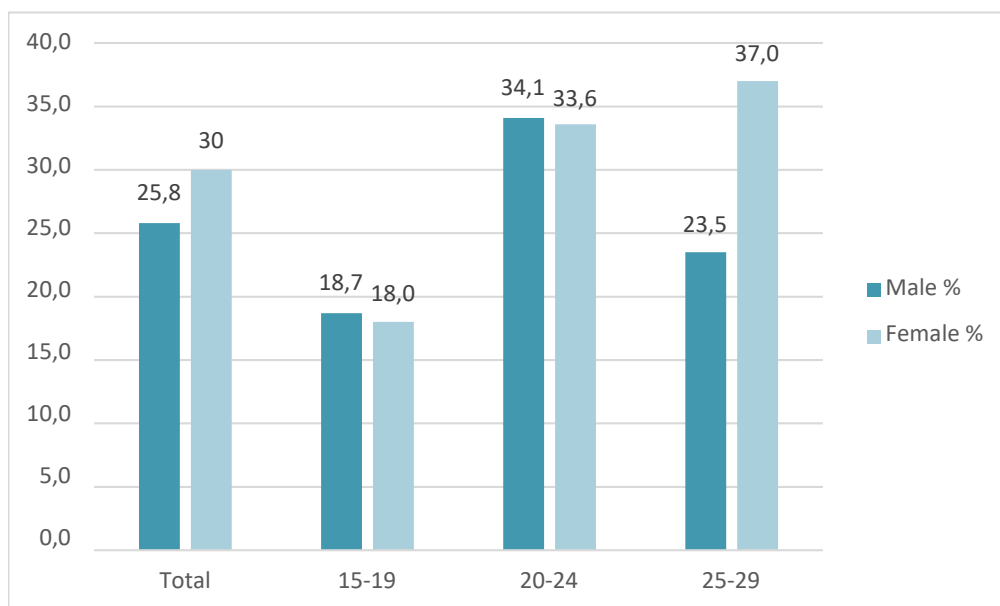
- Politika e largimit të hershëm nga arsimit dhe trajnimi – rruga përpara 2020-2023; një qasje holistike dhe gjithëpërfshirëse për të trajtuar largimin e hershëm nga arsimit dhe trajnimi (LHAT) në Maltë; Njësia e braktisjes së hershme të shkollës, Drejtoria për Kërkime, Mësim gjatë gjithë jetës dhe Punësueshmëri, Ministria e Arsimit, Maltë.
- Eurostat - Vendet e zgjerimit - statistikat e arsimit - Statistikat e shpjeguara (europa.eu), Të dhënat e nxjerra në mars 2022.
- INSTAT, Sondazhi i Fuqisë Punëtore; <https://www.instat.gov.al/en/themes/labour-market-and-education/>
- Sondazhi i Fuqisë Punëtore, 2020: <https://www.instat.gov.al/en/themes/labour-market-and-education/>
- Ligji Nr. 69/2012 “Mbi sistemin e arsimit para-universitar në Republikën e Shqipërisë”, ndryshuar” https://www.arsimi.gov.al/wp-content/uploads/2017/10/Ligji_Parauniversitar.pdf
- Ligji Nr. 80/2015 “Mbi arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Shqipërisë” https://arsimi.gov.al/wp-content/uploads/2018/07/AKTET_NENLIGJORE.pdf
- Ligji Nr. 15/2017 “Për arsimin dhe formimin profesional në Republikën e Shqipërisë” <https://qbz.gov.al/eli/ligj/2017/02/16/15-2017>
- Ligji Nr. 10 247, datë 4.3.2010, “Për Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve”, i ndryshuar http://qsha.gov.al/infos/njesim_diplome/ligj_10247-2010_04032010.pdf
- Ligji Nr. 10 171, datë 22.10.2009, “Për profesionet e rregulluara në Republikën e Shqipërisë” https://arsimi.gov.al/wp-content/uploads/2017/10/LIGJ_NR_10_171_PRR.pdf
- Ligji Nr. 115/2014 “Për ndarjen administrative-territoriale të njësive të qverisjes vendore në Republikën e Shqipërisë” https://aam.org.al/wp-content/uploads/2018/11/Ligj_115-2014_31.07.2014.pdf
- Ligji Nr. 15/2019 “Për Nxitjen e Punësimit” https://adrf.al/images/publications/ligj_nr_15_dt_1332019.pdf
- Strategjia Kombëtare për Punësim dhe Aftësi 2019 – 2022; <https://www.financa.gov.al/wp-content/uploads/2021/06/NESS-Annual-Progress-Report-2020.pdf>
- Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore - Hartimi dhe Profilizimi i AAFP-ve të rinj në Shqipëri (2022)”

4. Anekset

Aneksi 1: Të dhëna dhe grafike

Të dhënat dhe grafikët e “Planit të Zbatimit të Garancisë Rinore - Hartimi dhe Profilizimi i të rinjve AAFP në Shqipëri (2022)”, përgatitur nga “Mbështetja e Reformës në Politikat e Punësimit dhe Arsimit Profesional dhe Trajnimit”

Figura 3. Shkalla e të rinjve AAFP sipas gjinisë dhe grupmoshës / 2020

Burimi i informacionit: Sondazhi i Fuqisë Punëtore, 2020

Tabela 1. Numri dhe % e AAFP (15-29) sipas grupmoshës dhe nivelit të arsimit / 2020
(% përfshin numrin total të të rinjve në çdo grupmoshë sipas nivelit të arsimit)

	Low	Medium	High
15-19	19951	16224	0
(%)	13,7	31,6	0
20-24	18425	35421	22866
(%)	45,4	30,4	33,0
25-29	23755	25908	21990
(%)	38,1	32,6	23,0

Burimi i informacionit: Sondazhi u Fuqisë

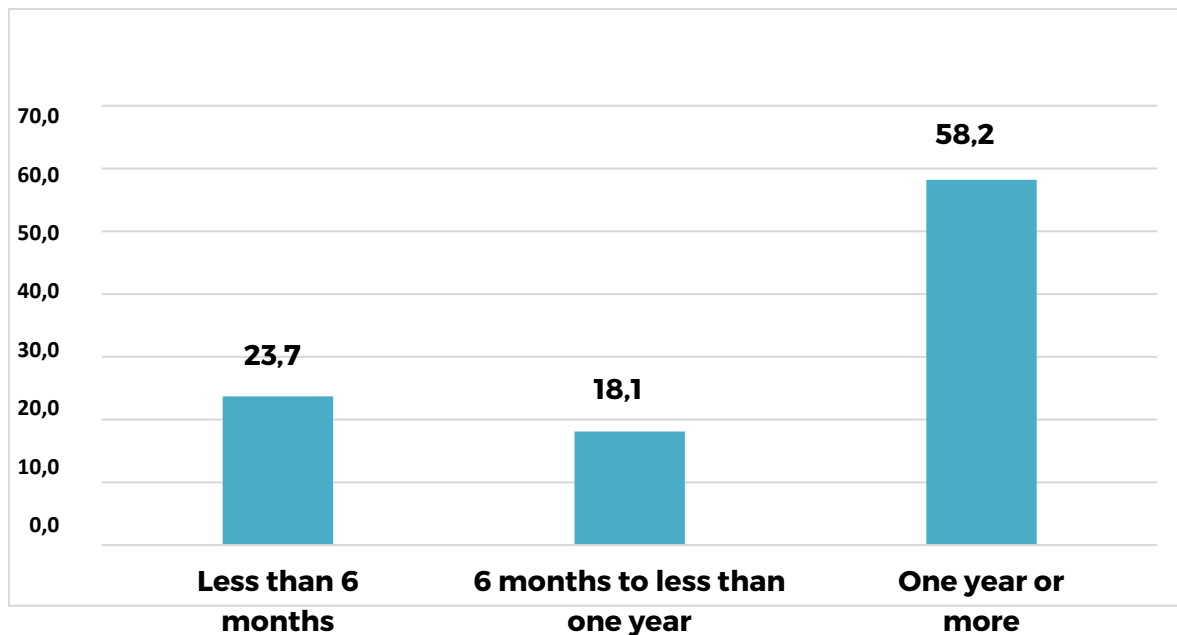
Punëtore, 2020

Tabela 2. Numri dhe % e AAFP (15-29) sipas vitit

	2019		2020	
	Number	%	Number	%
Unemployed	66098	36%	64683	35%
Inactive	115160	64%	119856	65%
Total	181258		184539	

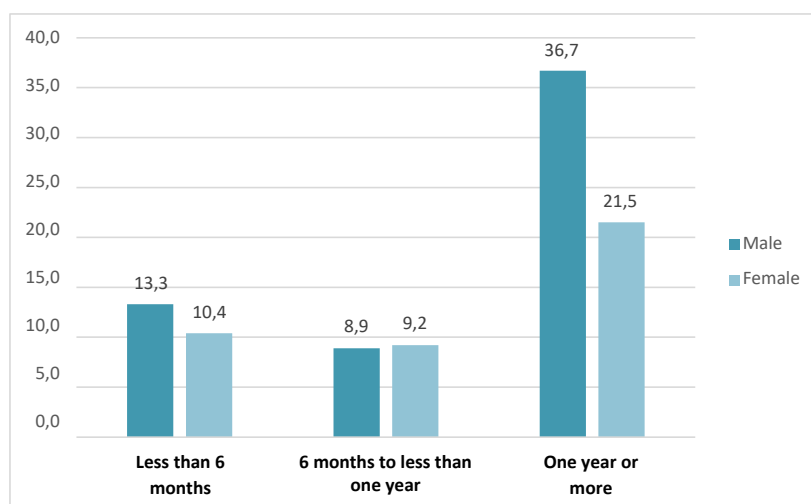
Source of information: Labor Force Survey, 2019; 2020

Figura 4. % e të papunëve AAFP (15-29) sipas kohëzgjatjes së papunësisë / 2020

Burimi i informacionit: Sondazhi i Fuqisë Punëtore, 2020

Figura 5. % e të papunëve AAFP (15-29) sipas kohëzgjatjes së papunësisë dhe gjinisë / 2020

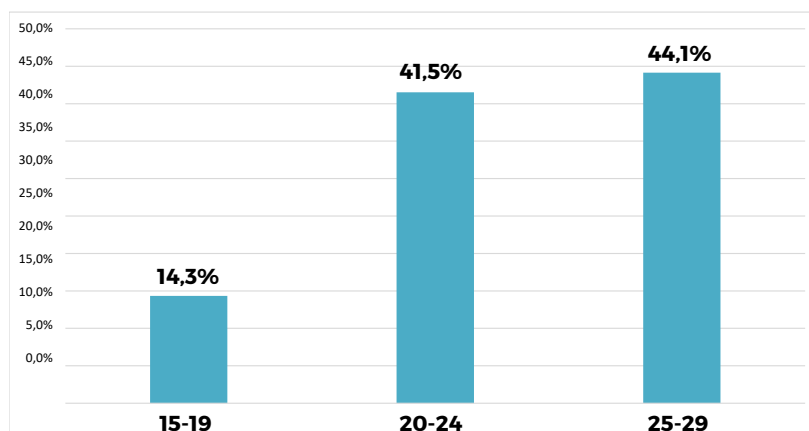
Burimi i informacionit: Sondazhi i Fuqisë Punëtore, 2020

Tabela 3. % e të papunëve AAFP of unemployed NEET (15-29) sipas kohëzgjatjes së papunësisë dhe nivelit të arsimit / 2020

	Less than 6 months	6 months to less than one year	One year or more
Low	17,3%	13,6%	69,1%
Medium	28,1%	16,1%	55,8%
High	21,7%	22,8%	55,5%

Source of information: Labor Force Survey, 2020

Tabela 4. % e të papunëve AAFP të regjistruar sipas grupmoshës/2020

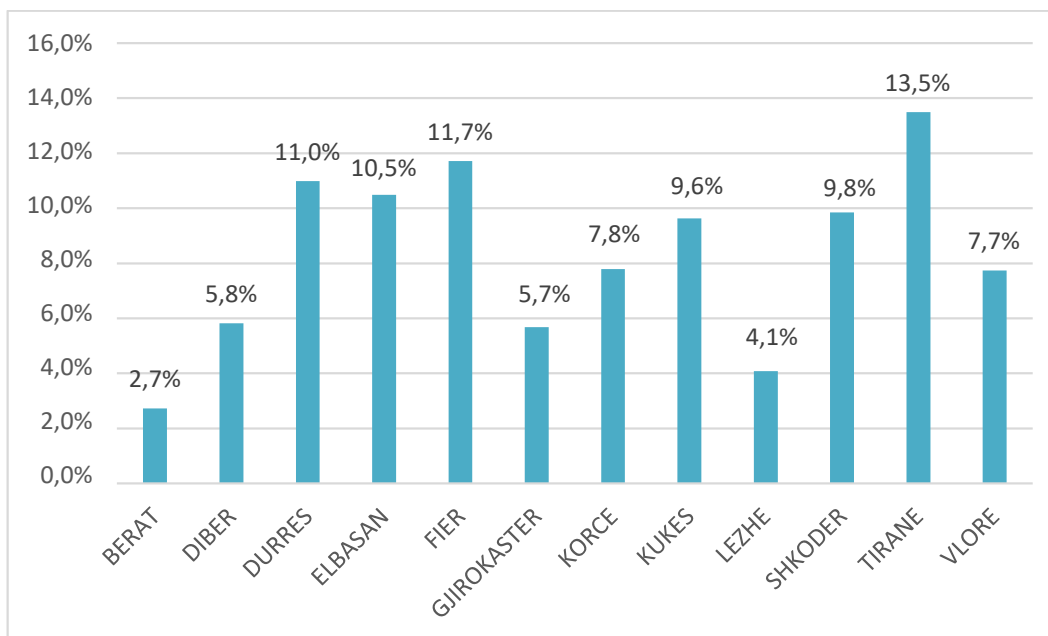
Burimi i informacionit: AKPA, 2021

Tabela 5. Shpërndarja rajonale e popullsisë AAFP sipas grupmoshës/2019 dhe 2020

	Age group 15-29				Age group 15-24	
	2019		2020		2020	
	Number	%	Number	%	Number	%
BERAT	6696	3,7%	8170	4,4%	5363	4,8%
DIBER	14803	8,2%	13972	7,6%	9097	8,1%
DURRES	15298	8,4%	14227	7,7%	7833	6,9%
ELBASAN	15593	8,6%	16385	8,9%	10738	9,5%
FIER	17632	9,7%	14996	8,1%	8956	7,9%
GJIROKASTER	4656	2,6%	2520	1,4%	2126	1,9%
KORCE	12426	6,9%	12669	6,9%	7813	6,9%
KUKES	1994	1,1%	2123	1,2%	1243	1,1%
LEZHE	12720	7,0%	13684	7,4%	7981	7,1%
SHKODER	10376	5,7%	12542	6,8%	7169	6,4%
TIRANE	59976	33,1%	64782	35,1%	39711	35,2%
VLORE	9089	5,0%	8471	4,6%	4856	4,3%
TOTAL	181259		184541		112886	

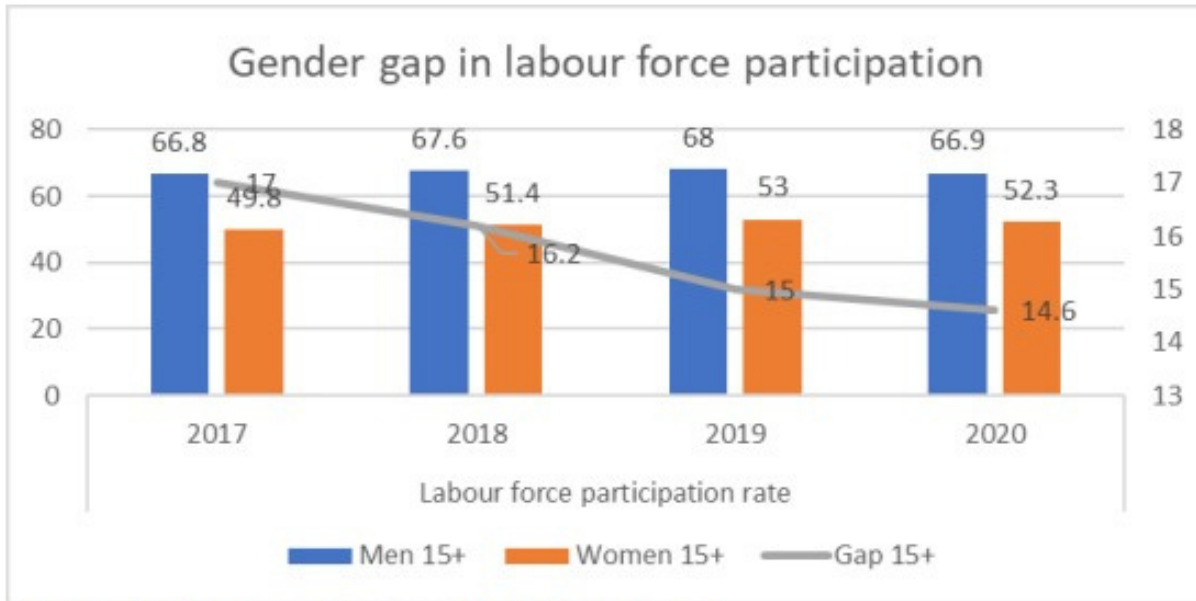
Source of information: Labor Force Survey, 2020

Figura 6. Shpërndarja rajonale e të rinjve AAFP-të regjistruar në shërbimet publike të punësimit/ 2020

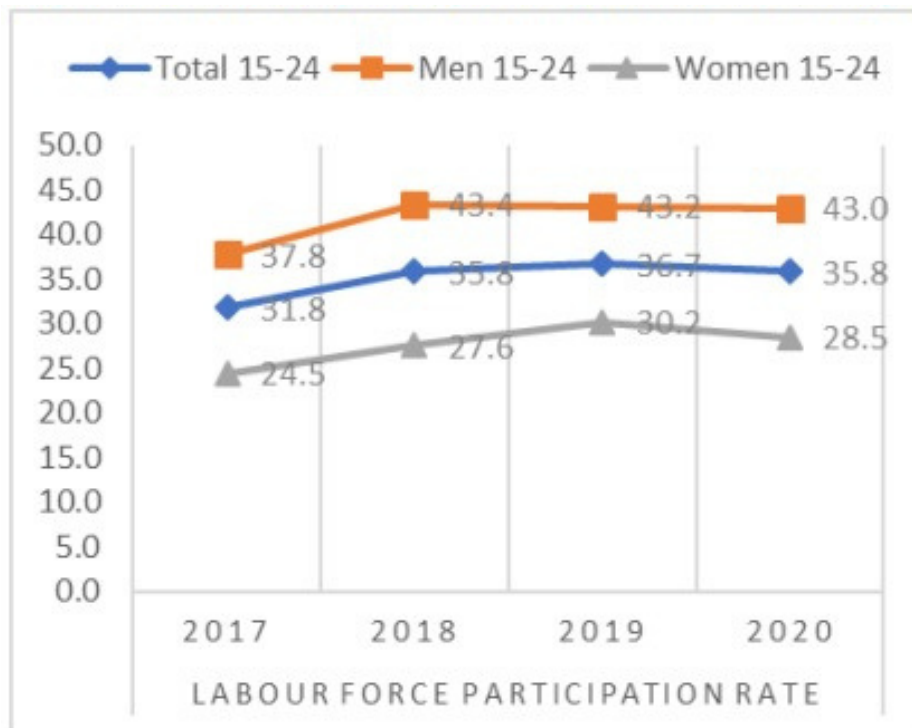
Burimi i informacionit: AKPA, 2021

Figura 7. Pjesëmarrja e fuqisë punëtore, 2017-2020

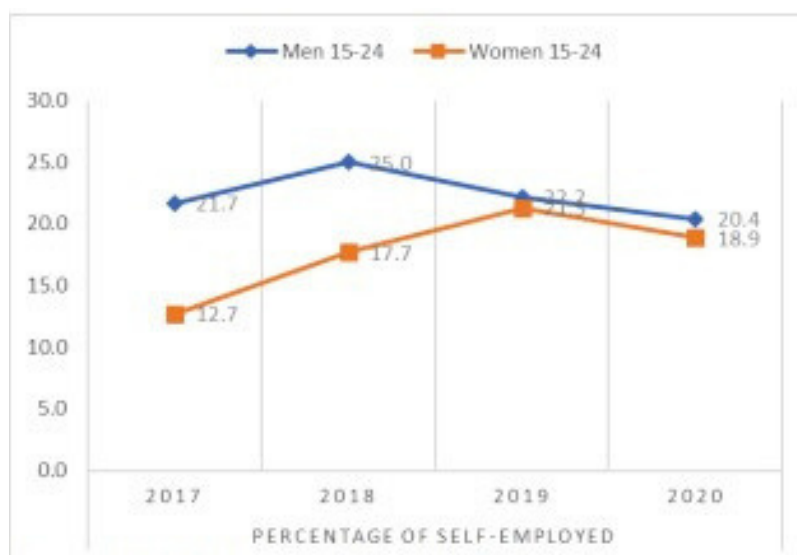
Burimi: Baza e të dhënave nga INSTAT,
llogaritjet e autorit

Figura 8. Pjesëmarrja e fuqisë punëtore, grupmosha 15-24 vjeç

Burimi: Baza e të dhënave nga INSTAT, llogaritjet e autorit

Figura 9. Shkalla e vetëpunësimit, grupmosha 15-24 vjeç, sipas gjinisë

Burimi: Baza e të dhënave nga INSTAT,
llogaritjet e autorit

Tabela 6. Ndërmarrjet sipas tipit të aktivitetit

Year	Gender	2019		2020		
		Women	Men	Women	Men	Women
Total		25.69%	74.62%	25.38%	74.52%	25.48%
Producers of goods		11.77%	88.10%	11.90%	87.36%	12.64%
Agriculture, forestry and fishing		10.09%	89.42%	10.58%	88.58%	11.42%
Industry		19.65%	80.83%	19.17%	79.43%	20.57%
Construction		9.63%	90.16%	9.84%	90.16%	9.84%
Producers of services		33.16%	66.70%	33.30%	66.28%	33.72%
Trade		35.43%	65.21%	34.79%	64.99%	35.01%
Transport and storage		5.52%	94.18%	5.82%	93.40%	6.60%
Accommodation and food service activities		28.26%	71.19%	28.81%	70.99%	29.01%
Information and communication		22.73%	75.85%	24.15%	75.10%	24.90%
Other Services		39.22%	60.22%	39.78%	59.44%	40.56%

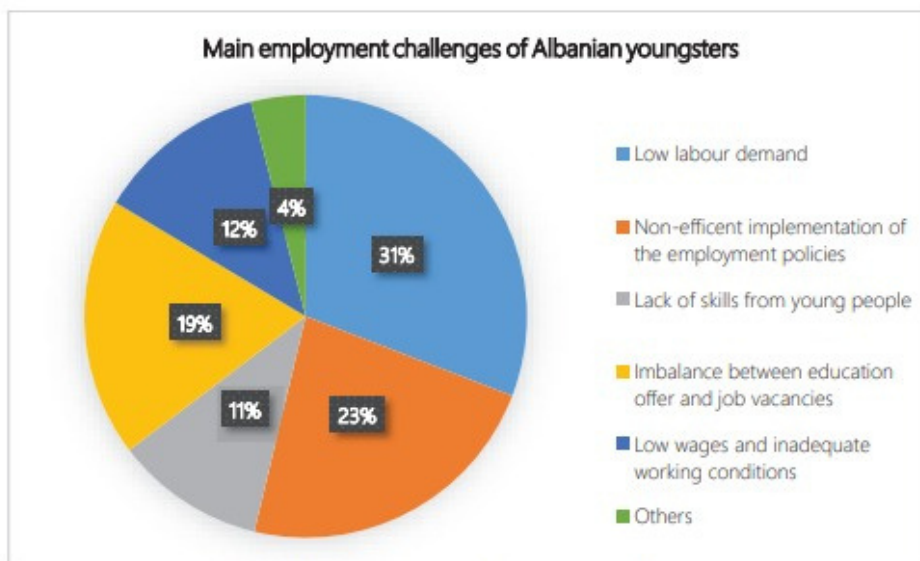
Burimi i informacionit: Statusi i grave në punësim dhe
arsimin profesional

Figura 10. Numri i grave të regjistruara në kurse profesionale, 2021

Burimi i informacionit: Statusi i femrave në punësim dhe arsimin profesional

Figura 11: Sfidat kryesore të punësimit të të rinjve shqiptarë.

Burimi: Ballkani Perëndimor Njëpërmjet Lenteve të të Rinjve, Raportit të Politikave Rajonale, Platformës së Bashkëpunimit Rinor të Ballkanit Perëndimor, Dhjetor 2019, faqe 13.

Aneksi 2: Lidhjet e bazës së të dhënave - mbyllja e boshllëqeve të sistemeve për identifikimin e AAFP-ve.

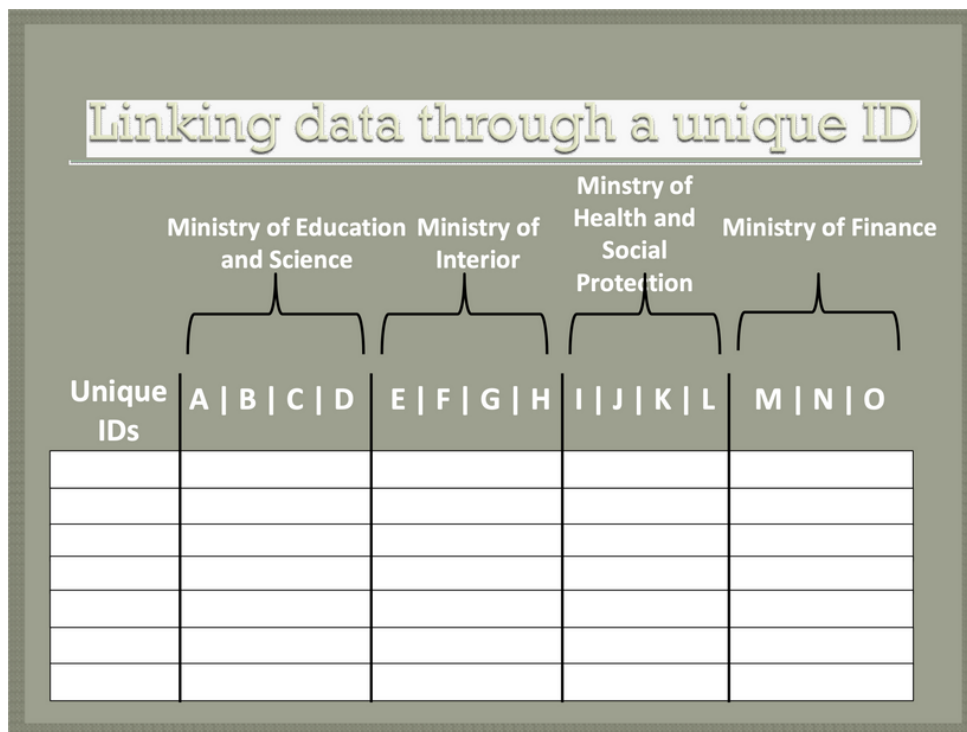

Figura 12. v Kornizat e monitorimit me pesë faza për AAFP-të, duke ilustruar boshllëqet e mundshme të informacionit në secilën fazë

